

ZELF-
VOORZIENENDE
SAMENLEVING

GEZONDE &
LEEFBARE
SAMENLEVING

DUURZAME
SAMENLEVING

BEREIKBARE &
TOEGANKELIJKE
SAMENLEVING

BOUWSTENEN OMGEVINGSVISIE WEHLSE BROEKLANDEN

Opbrengst ontwerpend onderzoek deelgebied Wehlse Broeklanden Gemeente Doetinchem

15 mei 2020
WUR / NIEUWBRUUT

NIEUW
BRUUT

WAGENINGEN
UNIVERSITY & RESEARCH

INTRODUCTIE

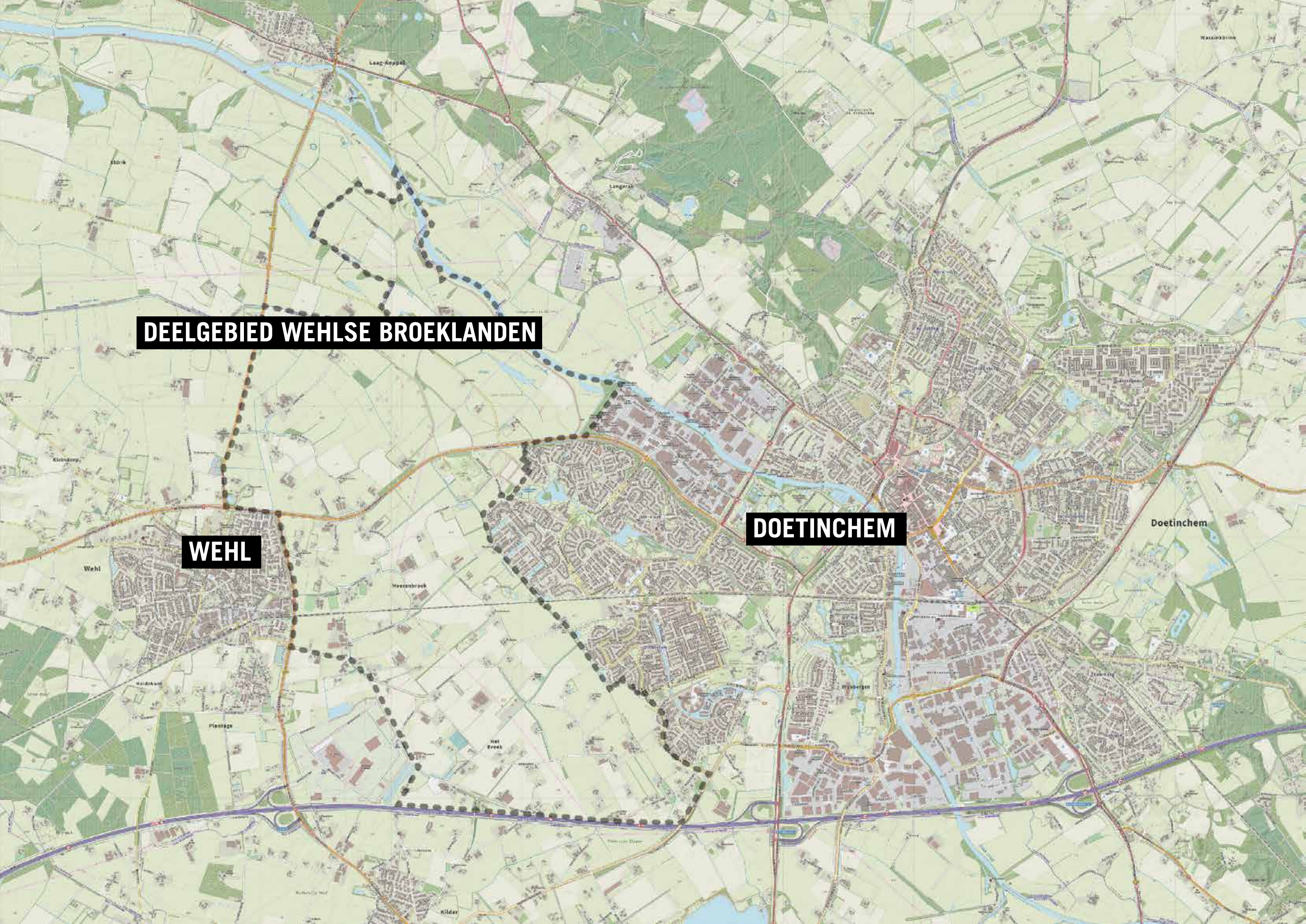
A. CONTEXT & PROCES

B. GEDEELDE AMBITIES EN OPGAVEN

C. BOUWSTENEN EN HANDELINGSPERSPECTIEF

D. BIJLAGEN

COLOFON

DEELGEBIED WEHLSE BROEKLANDEN

WEHL

DOETINCHEM

INTRODUCTIE

ZELF-
VOORZIENENDE
SAMENLEVING

GEZONDE &
LEEFBARE
SAMENLEVING

DUURZAME
SAMENLEVING

BEREIKBARE &
TOEGANKELIJKE
SAMENLEVING

ONTWERPEND ONDERZOEK WEHLSE BROEKLANDEN:

Het landelijke karakter van de Wehlse Broeklanden verandert. Het wordt steeds meer een multi-functionele leefomgeving. De trend van afname van agrarische bedrijven en toename van burgers, niet-agrarische bedrijven, recreatie, natuurontwikkeling en duurzame energie-initiatieven zet door. De complexiteit van het ruimtegebruik neemt toe, de kwaliteit van het landschap staat onder druk en dit kan bij tegenstrijdige belangen vaker leiden tot conflicten en maatschappelijke onrust. De veranderingen geven ook reden tot optimisme. Er ontstaan volop kansen om de omgeving fraaier, gezonder en duurzamer te maken, kansen voor nieuwe samenwerkingen en nieuwe economische perspectieven. In ieder geval is duidelijk dat handelen met een sectorale blik, blind voor alle negatieve consequenties daarvan, niet meer aan de orde is. De ontwikkelingen zullen in samenhang met elkaar vormgegeven moeten worden om zo de kwaliteiten van de Wehlse Broeklanden hoog te houden.

In het ontwerpend onderzoek Wehlse Broeklanden onderzochten we samen met de verschillende partijen in en om het gebied wat de kernkwaliteiten, ambities en opgaven zijn voor de toekomst voor de Wehlse Broeklanden. Vervolgens zijn we met deze partijen gaan kijken op welke manier deze verschillende kwaliteiten en ambities met elkaar verbonden kunnen worden. Dit is uitgewerkt in 6 cruciale bouwstenen voor Wehlse Broeklanden. Deze bouwstenen zijn, samen met de 5 deelgebieden, het eindresultaat van het ontwerpend onderzoek en dienen als input voor de Omgevingsvisie Doetinchem.

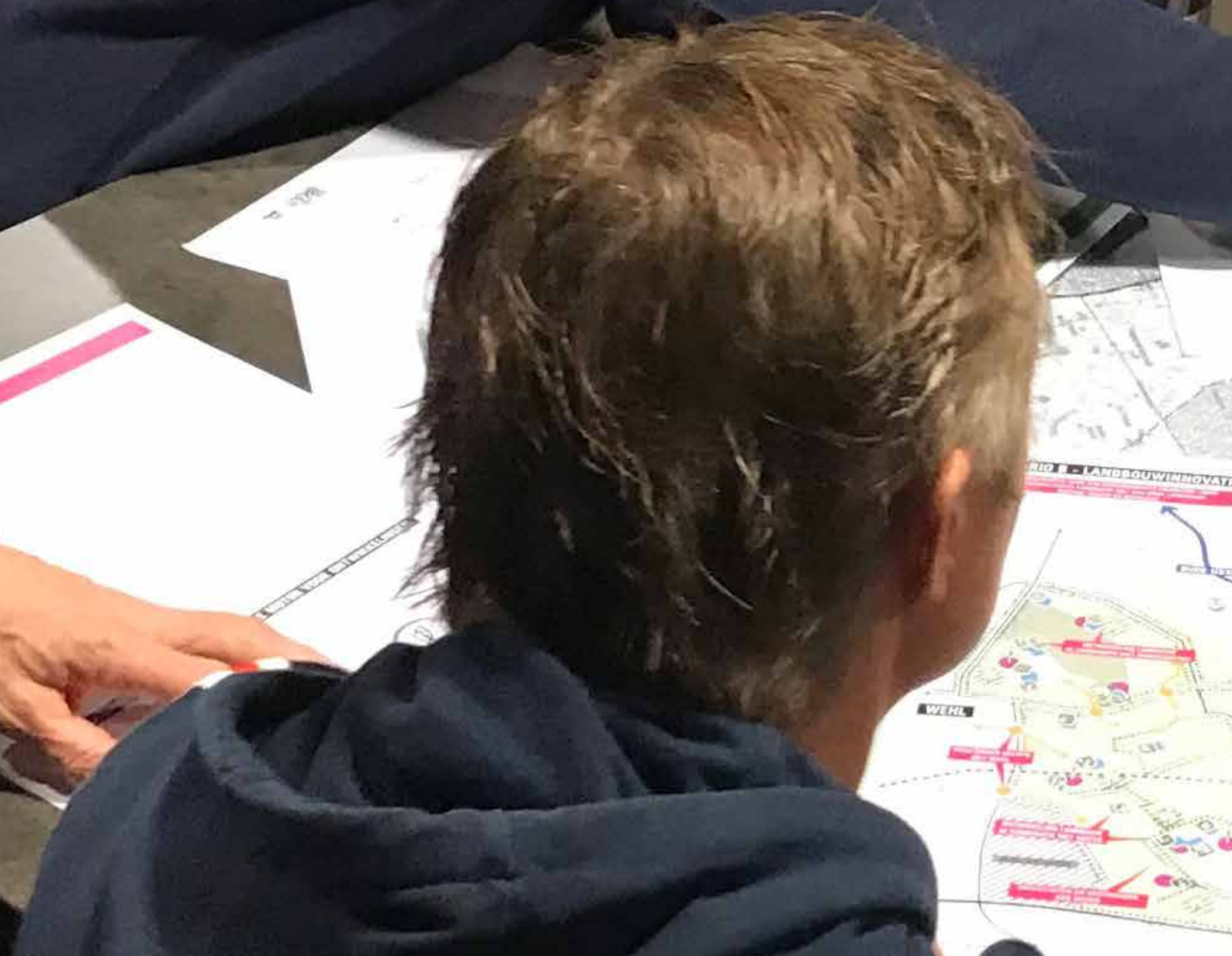
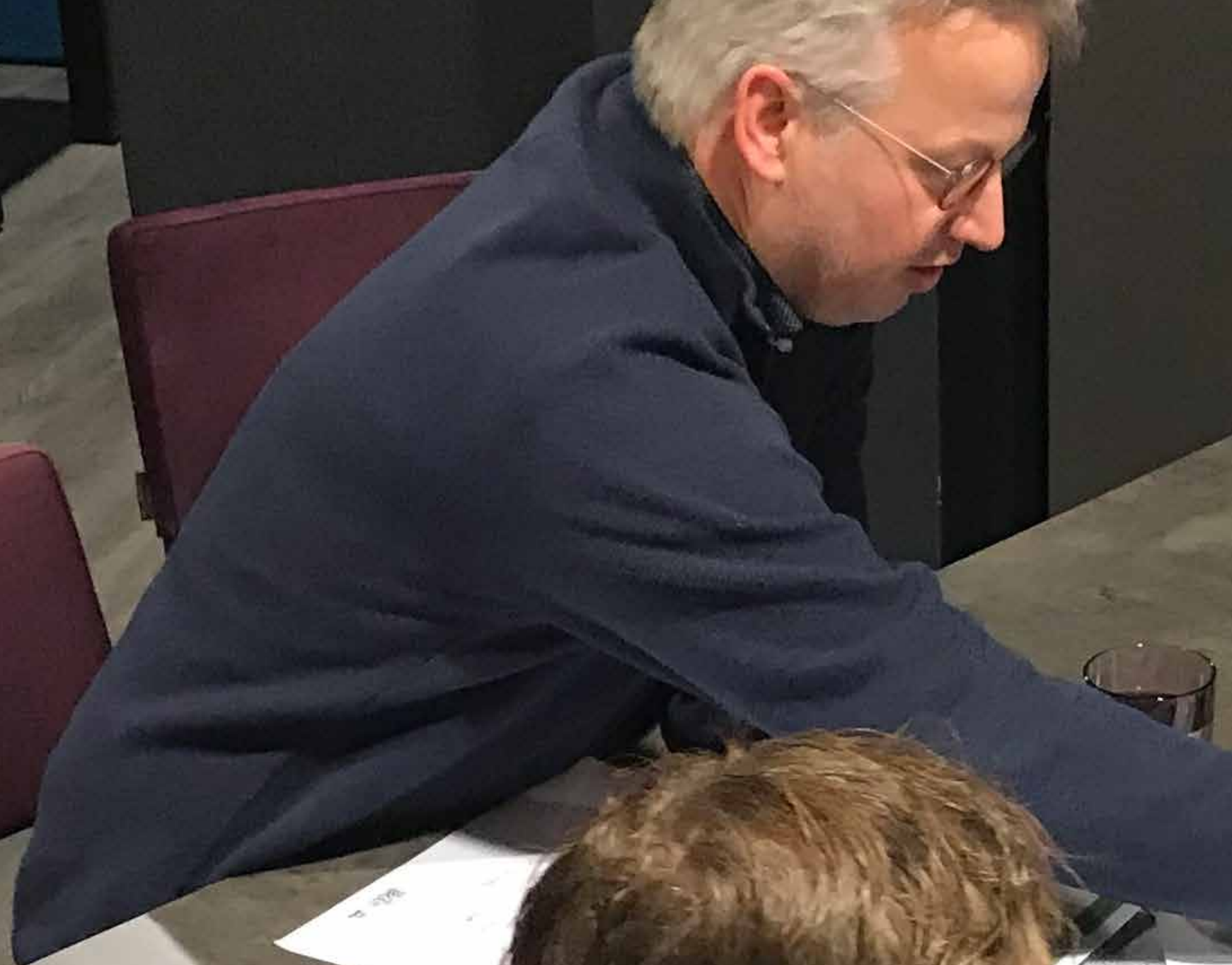
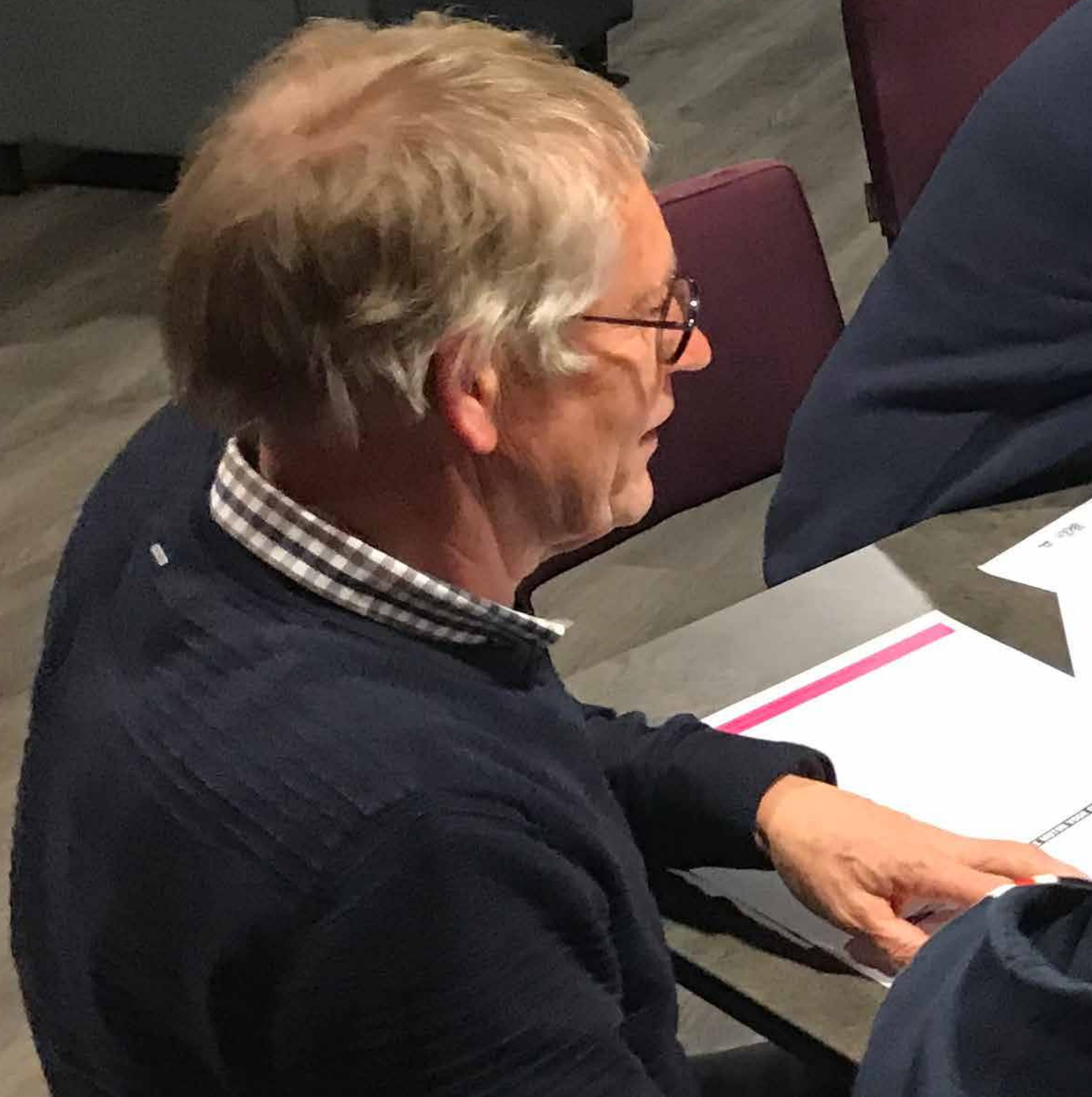
In het ontwerpend onderzoek zijn 3 stappen doorlopen waarin alle stakeholders konden meedenken en hun toekomstbeelden konden delen.

- Stap1: Om de verschillende inzichten en belangen goed in beeld te brengen hebben we 5 focusgroep gesprekken georganiseerd waar gelijkgestemden de kernkwaliteiten van de Wehlse Broeklanden en hun ambities konden delen. De thema's waren: Landbouw, Ondernemen, Energie, Natuur-Landschap-Water en Wonen.
- Stap2: Tijdens de Fietssafari gingen we samen met wethouder Steintjes van de gemeente Doetinchem, bewoners en overige geïnteresseerden langs bijzondere ontwikkelingen en/of uitdagingen in het gebied. In een rechtstreeks gesprek konden de ambities en dilemma's gedeeld worden.
- Stap 3: Rondom de integrale gesprekstafels spraken we verschillende stakeholders over de bouwstenen voor de toekomst van de Wehlse Broeklanden. Waar liggen de gezamenlijke kansen voor het gebied en op welke manier dragen deze bij aan de kernwaarden van het gebied.

De ambitiekaart en de bouwstenen zijn de input voor de verdere ontwikkeling van de Omgevingsvisie Doetinchem. Het is de opbrengst van de inbreng van een brede groep stakeholders uit en rondom de Wehlse Broeklanden, zoals de bewoners van de Wehlse Broeklanden/Wehl/De Huet/Dichteren, de agrariërs en andere ondernemers die actief zijn in het gebied en het A18 bedrijventerrein en initiatiefnemers en vertegenwoordigers die zich bezig houden met landschap, natuur, water en recreatie.

PARTICIPATIE:

- * Focugroepgesprek Landbouw 12.09.2019 // **9 deelnemers**
- * Focugroepgesprek Ondernemen 19.09.2019 // **6 deelnemers**
- * Focugroepgesprek Energie 26.09.2019 // **5 deelnemers**
- * Focugroepgesprek Natuur, landschap en water 30.09.2019 // **10 deelnemers**
- * Focugroepgesprek Wonen 07.10.2019 // **10 deelnemers**
- * Fietssafari 26.10.2019 // **10 deelnemers**
- * Gesprekstafels 03.03.2020 // **55 deelnemers**

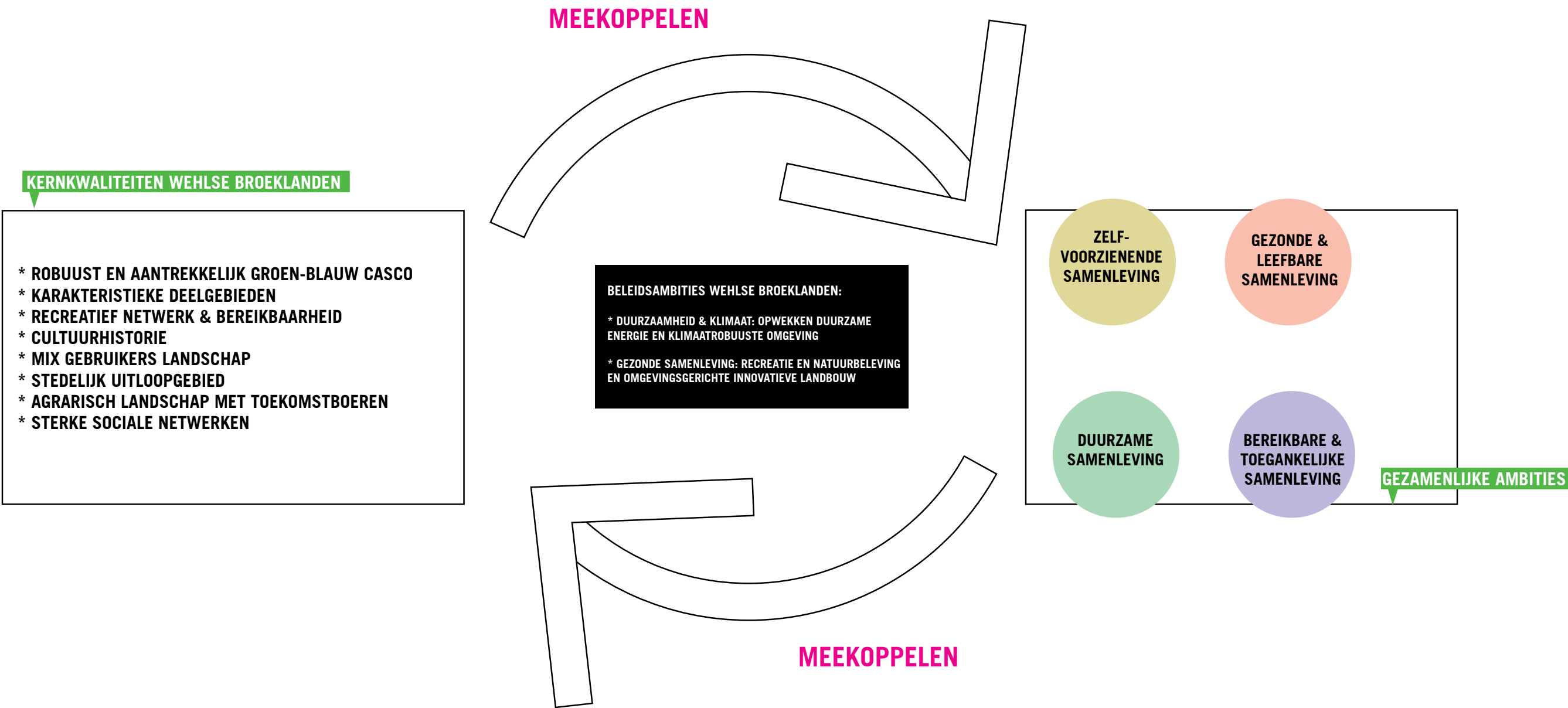
A. CONTEXT & PROCES

GESPREKSTAFEL 3 MAART 2020

PROCES ONTWERPEND ONDERZOEK.

ONTWERPKADER GEBIEDSFOTO:

VISIEVORMING & PERSPECTIEF.

ZELF-
VOORZIENENDE
SAMENLEVING

GEZONDE &
LEEFBARE
SAMENLEVING

DUURZAME
SAMENLEVING

BEREIKBARE &
TOEGANKELIJKE
SAMENLEVING

PERSPECTIEF WEHLSE BROEKLANDEN:

De Wehlse Broeklanden kenmerkt zich door een afwisselend landschap met hagen, singels en open gedeelten, een variatie aan woningen en boerderijen en een uitgebreid netwerk van kronkelende paadjes en grotere wegen. De gebiedskarakteristieken, zoals de ondergrond, het landschap, de cultuurhistorie van het gebied is al uitvoerig in de gebiedsvisie van 2010 beschreven. Daar bouwen we op voort en beschouwen we de bestaande ruimtelijke kwaliteit van de 5 karakteristieke deelgebieden in de Wehlse Broeklanden als uitgangspunt:

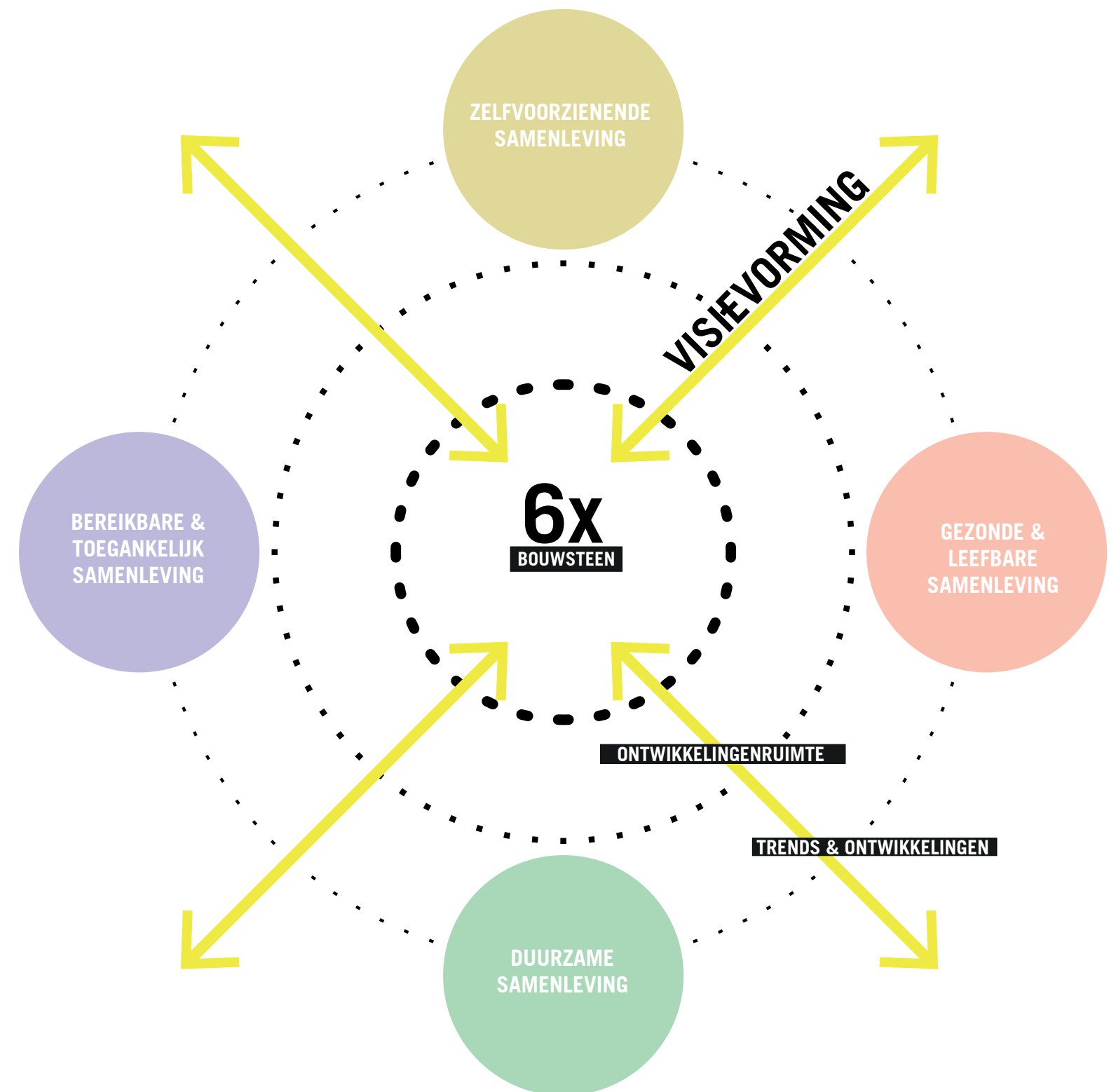
- De uiterwaarden
- De Sleeg
- De zandgronden
- Het kampenlandschap
- Het beekdallandschap

De ambities van de betrokken stakeholders en de gemeente Doetinchem als vastgelegd in het Koersdocument en meegegeven bij de start van dit traject worden hierna op de ambitiekaart samengevat. We hebben deze veelheid aan ambities samengevat in 4 integrale ambities voor de Wehlse Broeklanden en vormen daarmee de basis voor de visie op de omgeving:

- Duurzame en Klimaat robuuste Samenleving.
- Bereikbare & Toegankelijke Samenleving.
- Gezonde & Leefbare Samenleving.
- Zelfvoorzienende Samenleving.

De uitdaging voor de toekomst van de Wehlse Broeklanden is om deze ambities zo goed mogelijk in samenhang met de ruimtelijke kwaliteit van de 5 karakteristieke deelgebieden vorm te geven. De ontworpen bouwstenen geven daar een invulling aan en vormen daarmee de basis voor de Omgevingsvisie Doetinchem.

De bouwstenen zijn overigens niet statisch, de ontwikkeling daarvan houdt niet op na het ontwerpend onderzoek. De bouwstenen zijn daarom gebaseerd op een blijvende dialoog tussen alle stakeholders van het gebied. Hiermee kunnen de integrale ambities op basis van initiatieven die zich aandienen en/of naar aanleiding van nieuwe trends en ontwikkelingen telkens maximaal bereikt worden.

B. GEDEELDE AMBITIES & OPGAVEN

FIETSSAFARI 26 OKTOBER 2019

AMBITIE:
ONTWIKKELRUIMTE VOOR EEN GEBIEDSGERICHTE
KRINGLOOP- EN/OF NATUURINCLUSIEVE
LANDBOUW MET OOG VOOR LANDSCHAP,
NATUUR, WATER EN RECREATIE

AMBITIE:
VORMGEVEN VAN DE ENERGIETRANSITIE VOLGENS
DE ZONNELADDER EN I.C.M. MEERVOUDIG
RUIMTEGEBRUIK, MET DRAAGVLAK EN VOORDEEL
VOOR BEWONERS EN BEDRIJVEN IN DE WEHLSE
BROEKLANDEN

AMBITIE:
VERGROTEN KLIMAATADAPTATIE

AMBITIE:
EEN GEZONDE, DUURZAAM EN LEEFBAAR GEBIED
VOOR BEWONERS, BEZOEKERS EN ONDERNEMERS

AMBITIE:
VERSTERKEN VAN LOKALE VERDIENMODELLEN EN
SOCIALE NETWERKEN

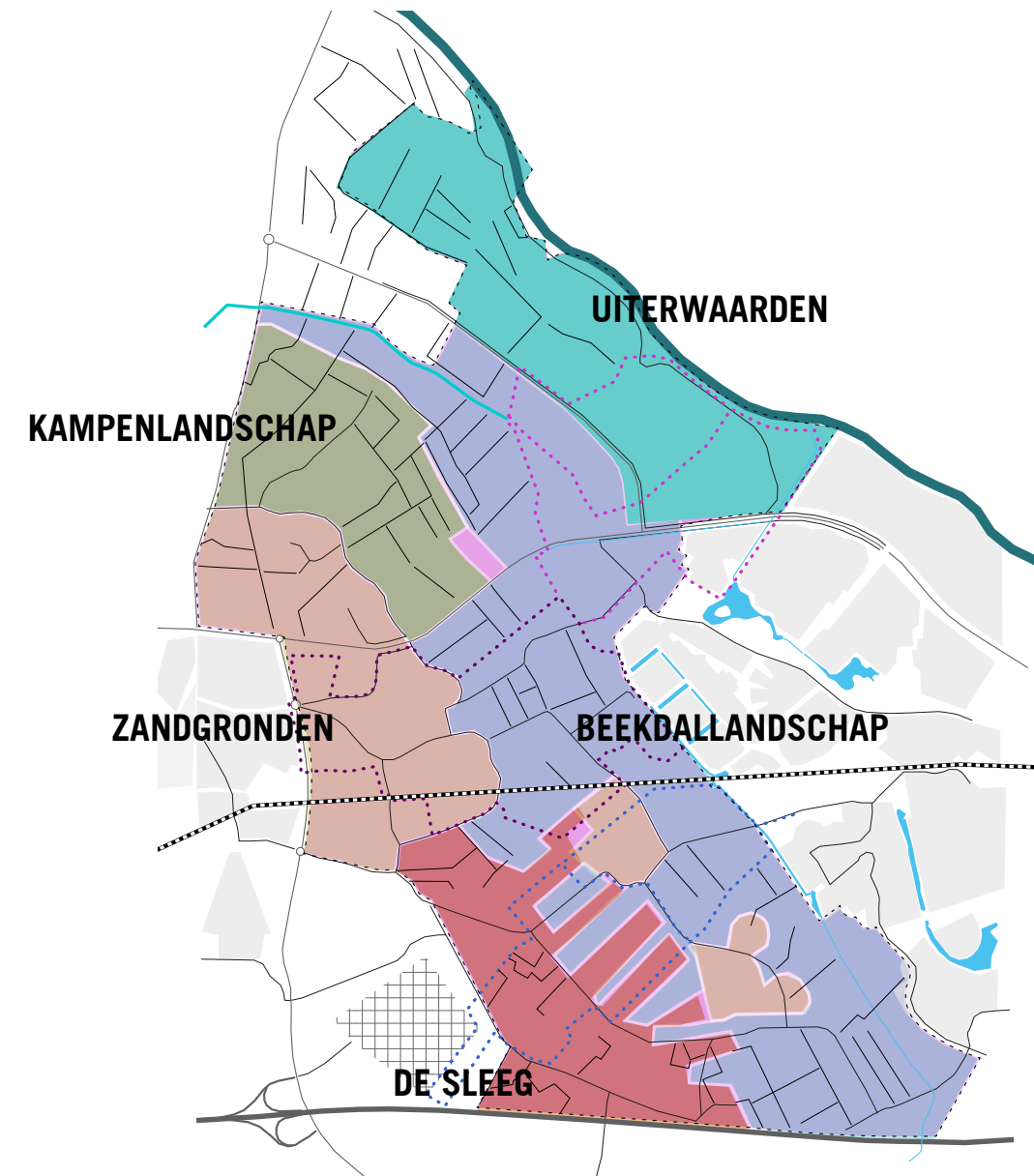

AMBITIEKAART

In de ambitiekaart worden alle ambities van de stakeholders en de Gemeente Doetinchem samengevat in een gebiedsgericht toekomstbeeld. De kaart verzamelt alle relevante uitdagingen en kansen voor de Wehlse Broeklanden. Het vormt hiermee de basis en/of het handelingsperspectief voor de bouwstenen en koppelt ze voor zover mogelijk aan de ruimtelijk kwaliteit en indeling van het gebied. De kaart is geen blauwdruk maar een ambitiekader waarbinnen de bouwstenen ontwikkeld kunnen worden. Hiermee wordt de energie in de Wehlse Broeklanden maximaal gefaciliteerd zonder initiatieven uit te sluiten. Voorwaarde voor een goed initiatief is dat het aansluit op de bestaande landschappelijke kwaliteiten zoals in de gebiedsindeling is vastgelegd en op de 6 bouwstenen.

Karakteristieke deelgebieden:

- De Uiterwaarden.
- De Sleeg.
- De Zandgronden.
- Het Kampenlandschap.
- Het Beekdallandschap.

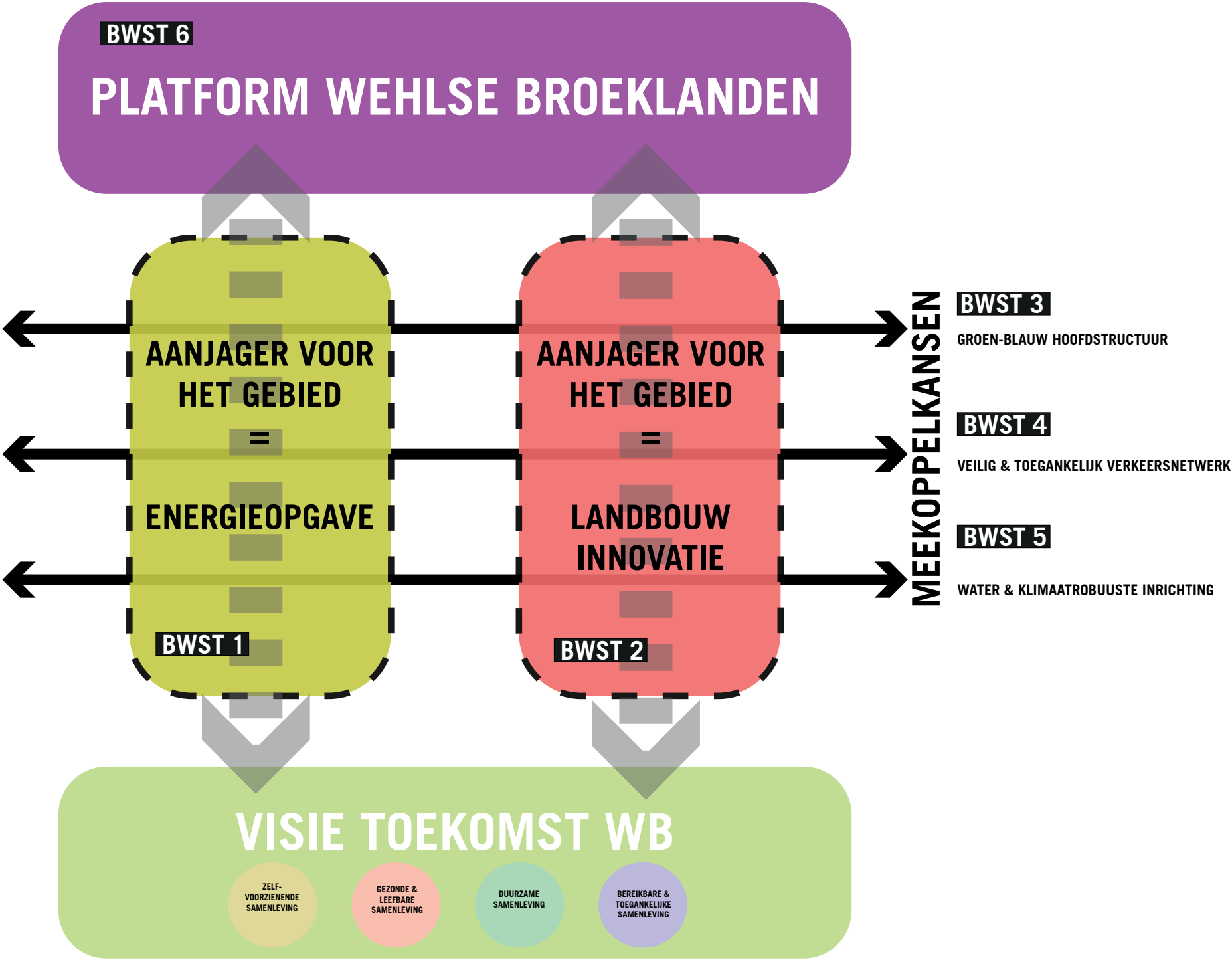

C. BOUWSTENEN & HANDELINGSPERSPECTIEF

FIETSSAFARI 26 OKTOBER 2019

AANPAK VISIE

**ZELF-
VOORZIENENDE
SAMENLEVING**

**GEZONDE &
LEEFBARE
SAMENLEVING**

**DUURZAME
SAMENLEVING**

**BEREIKBARE &
TOEGANKELIJKE
SAMENLEVING**

De energietransitie (BWST 1) en de landbouwtransitie en - innovatie (BWST2) kennen in het huidige tijdsbeeld de nodige urgentie en zullen de grootste en belangrijkste motoren zijn voor ontwikkelingen in de Wehlse Broeklanden. Juist die urgentie kan benut worden voor een toekomstbestendig en aantrekkelijk Wehlse Broeklanden. De bouwstenen Groenblauwe hoofstructuur (BWST 3), Veilig en toegankelijk verkeernetwerk (BWST 4) en Klimaat robuuste inrichting (BWST 5) zijn niet van minder belang, maar kunnen strategisch aansluiten op de aanjagers van het gebied of kaderstellend werken voor de ontwikkelingen in de landbouw en energietransitie.

Voorwaarde voor een goede samenhangende implementatie van de bouwstenen is de inzet van een stevig en representatief gebiedsplatform (BWST 6). Lokale stakeholders, de gemeente en initiatiefnemers kunnen hier samenwerken aan het verwezenlijken van de ambities en zo de kernkwaliteiten van de Wehlse Broeklanden te waarborgen. Hierin is de ruimte voor flexibiliteit en de beschikbaarheid voor de uitwisseling van gronden (ruilverkaveling) op basis van de gebiedsindeling een belangrijke randvoorwaarde voor de toekomstige ruimtelijke transitie van het gebied.

BOUWSTEEN 1: ENERGIETRANSITIE ALS MOTOR VOOR NIEUWE LOKALE VERDIENMODELLEN.

Hoe je ook wendt of keert, in de komende jaren zal in de Wehlse Broeklanden de energietransitie zichtbaar worden. De CO₂-uitstoot dient in 2030 namelijk met de helft verminderd te zijn ten opzichte van 1990. Voor de Wehlse Broeklanden staat, naast de verduurzaming van woningen en bedrijfspanden, de vraag centraal: waar is er ruimte voor duurzame energieopwekking en hoeveel? De energieopgave in de gemeente Doetinchem is namelijk omvangrijk door de relatief veel stedelijke omgeving en bij gebrek aan ruimte om dit allemaal in het stedelijk gebied op te wekken wordt er ook nadrukkelijk gekeken naar de mogelijkheden in het landelijk gebied. De eerste initiatieven voor het plaatsen van windmolens en een zonnenveld (op agrarische grond) in de Wehlse Broeklanden dienen zich inmiddels al aan. De algemene opinie bij de bewoners en bedrijven in het gebied is dat niemand zomaar een grote windmolen of zonnenveld in het gebied wil. De agrarische ondernemers geven aan dat de grond-druk daarmee toeneemt. Ze hebben deze grond hard nodig voor de verdere verduurzaming. Daarnaast zijn er nog voldoende daken beschikbaar. Veel bewoners vinden de windmolens en zonnepanelen niet passen in het landschap.

De opgave is echter zo groot dat deze opgave niet naar voren in de toekomst geschoven kan worden. Met de huidige rendabele vormen van duurzame opwekking, zoals zon- en windenergie, zal aan de slag gegaan moeten worden. Deze kunnen verdere innovaties aanjagen die op een later moment weer ingepast worden. Wel is het belangrijk dat deze duurzame opwekking geen onomkeerbare schade geeft aan de kwaliteiten van de Wehlse Broeklanden. Daarnaast biedt de duurzame energieopwekking in de Wehlse Broeklanden ook kansen. De energietransitie kan een goed (lokale) investeringsklimaat genereren. Lokaal energie biedt de mogelijkheid om lokaal en gezamenlijke opbrengsten te genereren. Tevens kunnen toekomstige lokaties voor duurzame energieopslag meegenomen worden.

Voor opwekking van duurzame energie in de Wehlse Broeklanden is het belangrijk dat:

1. Duurzame energieopwekking gecombineerd wordt met andere functies

Duurzame energieopwekking zou niet ten koste van andere functies moeten plaatsvinden. Meervoudig ruimtegebruik is dan het sleutelwoord. Denk aan zonnepanelen op daken, parkeerplaatsen of geluidswallen of zonnenvelden in combinatie met biodiversiteit of landbouw (agro photovoltaics).

2. Duurzame energieopwekking bijdraagt aan de ruimtelijke kwaliteit

De urgentie voor het zonnenvelden en windmolens mag niet het excuus zijn om genoeg te nemen met een mindere ruimtelijke kwaliteit. Duurzame energieopwekking dient juist de ruimtelijke kwaliteiten van het landschap in Wehlse Broeklanden te verbeteren. Het vormt een nieuwe (dragende) structuur dat bestaande kwaliteiten dient te versterken of nieuwe kwaliteiten kan toevoegen.

3. Er sprake is van lokale betrokkenheid en maatschappelijke meerwaarde

Naast fysieke ruimte beschikbaar te hebben voor duurzame energieopwekking is het voor de energietransitie ook van belang om de gemeenschap in de Wehlse Broeklanden te stimuleren van het nemen van besparingsmaatregelen als ook te betrekken bij initiatieven van duurzame opwekking:

- Laat het niet zomaar gebeuren, zorg dat je als gemeente een visie hebt waarin doel duidelijk is maar waar burgers zelf of gezamenlijk met initiatiefnemers invulling aan kunnen geven.
- Ondersteun lokale initiatieven op het gebied van energiebesparing en -opwekking.
- Neem in de businesscase voor duurzame energie ook de maatschappelijke waarden mee (niet alleen maar geld genereren).

BOUWSTEEN 2: ONTWIKKELRUIMTE VOOR NATUURINCLUSIEVE EN KRINGLOOPLANDBOUW.

Bij de grootste grondgebruiker van de Wehlse Broeklanden, de landbouw, is schaalvergroting een dominante trend. In de afgelopen 20 jaar is het aantal agrarische bedrijven bijna gehalveerd. De veestapel kent schommelingen maar is grotendeels gelijk gebleven of licht gestegen. Per bedrijf is het aantal dieren in ieder geval flink gegroeid. Het areaal landbouwgrond dat in gebruik is bij de bedrijven is licht gedaald en gemiddeld per bedrijf flink toegenomen. Door de schaalvergroting blijft het voor de agrarische ondernemers in de Wehlse Broeklanden mogelijk om de kostprijs van de productie zo laag mogelijk te houden en daarmee te kunnen concurreren op (inter)nationale afzetmarkten.

	aantal bedrijven	melkvee	rundvee tot	vleesvarkens	fokvarkens	legkippen	areaal landbouwgrond (ha)
2000	63	765	1975	12623	2107	131573	750
2010	45	500	1424	21927	2005	185762	640
2018	33	850	1567	16967	1730	144069	600

(Bron: CBS Landbouwtellingen, bewerkt door WENR)

De Nederlandse landbouw kenmerkt zich als een hoogproductieve, kennisintensieve, internationaal concurrerende en economisch zeer efficiënte sector. Daar staat tegenover dat voor een grote groep boeren het inkomen onder druk staat (hoge investeringen en kleine marges), dat milieudoelen niet worden gehaald en dat de samenleving steeds vaker aangeeft andere waarden van de landbouw te verwachten. De ontwikkelingen van deze agrarische bedrijven vormen steeds vaker een knelpunt in relatie tot de steeds diverser wordende leefomgeving. In Wehlse Broeklanden speelde de afgelopen jaren met name de knelpunten met betrekking tot geurhinder en fijnstof rond veehouderijen. In 2018 constateert minister Schouten van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit in de visie Landbouw, Natuur en Voedsel: Waardevol en Verbonden eveneens dat de manier waarop we nu ons voedsel produceren steeds verder uit balans raakt met de omgeving en dit niet houdbaar is. Om deze uitdagingen het hoofd te bieden, kiest de minister voor een omslag naar natuurinclusieve en kringlooplandbouw in 2030, waarin het streven is naar voortdurende verlaging van het verbruik van grondstoffen en vermindering van de druk op de leefomgeving. Dit moet leiden tot een beter verdienvermogen voor boeren, minder schadelijke emissies naar bodem, lucht en water en vergroting van de biodiversiteit. De verandering richting deze nieuwe vormen van landbouw is een transitieproces dat een lange adem vergt en niet louter planmatig kan worden doorgevoerd. Voor veel boeren is de bewegingsruimte om een alternatief pad te kiezen beperkt. Toegenomen afhankelijkheden en keuzes uit het verleden hebben alternatieve ontwikkelpaden relatief duur, risicovol en onaantrekkelijk gemaakt. De ruimte om te ondernemen is daarmee voor veel boeren ingekaderd en versmald geraakt. De gewenste transitie is eerder een zoektocht en er is geen ‘one size fits all’-oplossing. Het fundament voor de transitie ligt bij de energie die in de regio en de diverse agroketens aanwezig is – de ondernemers, de bestuurders, de burgers.

Veel van de huidige agrarische ondernemers in de Wehlse Broeklanden zijn nog jong of hebben een beoogd opvolger. Zij zullen met deze stap richting kringloop- en natuurinclusieve landbouw al bezig zijn of in de toekomst zeker gaan maken. Voor een duurzame ontwikkeling van de landbouw in de Wehlse Broeklanden richting kringloop- en natuurinclusieve landbouw is het belangrijk:

1. Ontwikkelruimte te geven aan verschillende agrarische bedrijfsvormen

Geef fysiek (extra) ruimte aan ontwikkelingen die bijdragen aan de verdere verduurzaming van de agrarische sector op het gebied van welzijn en gezondheid van mens en dier, klimaat, landschap en biodiversiteit, sluiten van kringlopen (o.a. verwerken van voedselresten tot veevoer, dierlijke mest voorop – minder kunstmest) en nieuw verdienmodel (o.a. verbreding van activiteiten).

2. Kennis en innovatie in te zetten als motor van verduurzaming en wetten en regelgeving waar nodig aan te passen

De omslag naar kringlooplandbouw vraagt om het inslaan van compleet nieuwe innovatierichtingen (systeemtransformaties). Dit behelst niet alleen het ontwikkelen en inzetten van nieuwe technologie, maar ook fundamentele veranderingen in gedrag (sociale innovatie) en samenwerking. Mogelijk dat daarvoor ook aanpassingen in (onnodig) belemmerende wet- en regelgeving nodig is. Voor de partijen in de Wehlse Broeklanden is het belangrijk om dit in regionaal verband en met de verschillende netwerkorganisaties samen op te pakken:

- Sluit aan bij bestaande netwerken en regionale initiatieven (zoals Vruchtbare Kringloop Achterhoek, Regiodeal Achterhoek, etc.);
- Ondersteun ondernemers daar waar nodig met kennisverspreiding en uitwisseling (zoals kennisplatform kringlooplandbouw, netwerkorganisaties, erfcoaches, etc.) en verbeter toegang tot subsidie en ondersteuning.
- Creëer daarvoor experimenteerruimte en lobby via de bestaande netwerken voor daadwerkelijke aanpassing van (veelal landelijk) wet- en regelgeving.

3. Een permanente dialoog tussen sector en samenleving te faciliteren.

Agrarische ondernemers, die actieve relaties met de lokale gemeenschap onderhouden, bouwen als het goed is voelsprietten op voor welke behoeften er leven en weten zelf draagvlak te creëren voor bedrijfsontwikkelingen. Belangrijk is dat de onderlinge dialoog levendig en wederzijds verrijkend is. De huidige sociale cohesie in Wehlse Broeklanden is sterk en de sfeer is over het algemeen gemoedelijk en constructief. Agrarisch bedrijven laten graag hun bedrijf zien aan de burgers, verkopen producten aan huis en zijn trots op hun omgeving. Voor de Wehlse Broeklanden is het belangrijk dat:

- Ondernemers zelf verantwoordelijk zijn voor het creëren van draagvlak voor de bedrijfsontwikkelingen en daarvoor de dialoog met de omgeving zelf organiseren;
- De gemeente deze dialoog tussen sector en samenleving stuurt en faciliteert, door ondernemers daar instrumenten en vaardigheden voor aan te reiken.

BOUWSTEEN 3: GROENBLAUWE HOOFDSTRUCTUUR ALS DRAGER VAN EEN GEZONDE LEEFOMGEVING.

De Wehlse Broeklanden zijn groen en agrarisch, met gevarieerde landschappelijke kenmerken. Het wordt door haar bewoners beschouwd als een aantrekkelijk en gewaardeerd gebied voor recreatie, natuur en landschap. Wehlse Broeklanden is voor de omringende woonkernen en -wijken, zoals Wehl, De Huet en Dichter en het groene uitloopgebied; er wordt volop gewandeld, de hond uitgelaten en gefietst.

In de afgelopen jaren zijn er diverse initiatieven ontplooid om het gebied te verrijken met recreatieve en ecologische elementen, zoals natuurterreinen en -parken, zoals 't Knapperslag, de Mussenhorst en de Greephorst, wandel- en fietspaden en een rabattenbos langs het bedrijventerrein A18. Dit netwerk is nog steeds in ontwikkeling. Van de oorspronkelijk ten doel gestelde 90 ha is nog niet alles gerealiseerd. Er zijn nog terreinen in ontwikkeling, zoals op de voormalige locatie van agrarisch bedrijf Steenbrekers en de wandelroutes sluiten nog niet goed op elkaar aan. Ook het gebrek aan onderhoud van de routes is bij sommigen een doorn in het oog.

De strategie van de afgelopen decennia was 'behoud door ontwikkeling', zoals de gemeente ook aangaf in haar Landschapsontwikkelingsplan van 2008. Daarin zijn veel kansen benut, maar niet altijd bleek dat de locatie waar de kans zich voordeed ook de meest geschikte plek was voor de recreatieve en ecologische elementen. Voor de verdere ontwikkeling van de groenblauwe hoofdstructuur in de Wehlse Broeklanden is het belangrijk:

1. Een nieuwe visie gericht op biodiversiteit, klimaatadaptatie en gezondheid te ontwikkelen

Voortbouwend op huidige gebiedskarakteristieken, ondergrond en structuur kan een nieuwe (landschaps)visie en uitvoeringsplan voor de Wehlse Broeklanden helpen om op een consistente en logische (de juiste functie op de juiste plek) wijze de groenblauwe hoofdstructuur verder vorm te geven. Het kan daarmee ruimte creëren voor biodiversiteit (robuuste natuurgebiedjes, ecologische verbindingen), klimaat- en watermaatregelen (infiltratie, waterberging en vasthouden) en recreatie (wandel- en fietspaden, wandelroutes/ommetjes, hondenuitlaat- en losloopgebieden, hardloop/fietstrails en rustplekken). Een aantrekkelijk groenblauwe structuur draagt daarmee bij aan de gezondheid van mensen. De visie hoeft overigens geen blauwdruk te zijn, maar kan als leidraad dienen voor nieuwe ontwikkelingen.

2. Natuurinclusieve ontwikkelingen te stimuleren

Het gaat niet alleen om fysiek meer ruimte voor deze groenblauwe hoofdstructuur. Ook landschapsbeplanting en natuurvriendelijke gebouwen op agrarische en particuliere erven, de golfbaan Pitch en Putt en het bedrijventerrein A18 kunnen onderdeel uitmaken van deze groenblauwe structuur. Bloemrijke bermen en natuurvriendelijke sloten en ecologisch randenbeheer op de agrarische percelen langs de groenblauwe hoofdstructuur kunnen de overgangen tussen de natuur en landbouwpercelen minder scherp maken en fungeren als een buffer om nadelige effecten op beide functies te voorkomen.

3. Draagvlak en betrokkenheid te creëren

Draagvlak en betrokkenheid van bewoners en bedrijven bij de groenblauwe hoofdstructuur is een groot goed. Draagvlak is bij alle partijen nodig om de structuur te plannen en verder te ontwikkelen. Belangrijk is dat alle partijen betrokken worden, dat de aanwezige gebiedskennis gebruikt wordt en dat er mogelijkheden zijn tot ruilen van gronden (kavelruil); daarmee komt de juiste functie op de juiste plek dichterbij. Daarnaast is betrokkenheid van bewoners en bedrijven belangrijk voor het onderhoud van de groenblauwe hoofdstructuur. Burgers zijn doorgaans vooral actief bij laagdrempelige activiteiten dicht bij huis en kunnen ingezet worden voor het plaatsen van nestkastjes, afval opruimen en streekeigen beplanting aanleggen en snoeien. Agrarisch ondernemers kunnen bijdragen aan het beheer (maaien en hooien), (recreatie)ondernemers aan voorzieningen, routes en groene activiteiten. De wil om een steentje bij te dragen is bij veel partijen in de Wehlse Broeklanden aanwezig. Belangrijk is dat de gemeente dit coördineert en faciliteert.

BOUWSTEEN 4: EEN VEILIG EN TOEGANKELIJK VERKEERS- EN (RECREATIEF)NETWERK.

De Wehlse Broeklanden heeft een dichte wegenstructuur, met wegen van diverse aard, van kleine weggetjes tot doorgaande hoofdwegen. Er wordt veelvuldig gebruik van gemaakt door de bewoners van het gebied zelf, de bewoners van omringende wijken, scholieren die vanuit Wehl naar de middelbare school gaan in Doetinchem en werknemers van Bedrijvenpark A18. Daarnaast wordt het gebied doorsneden door de spoorlijn van Zevenaar -Doetinchem, waarvoor onderzocht wordt of deze in de toekomst verdubbeld kan worden voor de komst van de sneltrein RegioExpres.

Belangrijk is dat de gemeente zowel de bereikbaarheid als verkeersveiligheid in acht neemt:

1. Verkeersonveilige situaties voorkomen

Verkeersonveilige situatie m.b.t. schoolgaande jeugd en verkeersintensiteit dient zoveel mogelijk te worden voorkomen en wandelaars en fietsers dienen zo veel mogelijk ongehinderd door het autoverkeer zich kunnen verplaatsen. Diverse ideeën zijn er geopperd zoals vrijliggende fietspaden, autoluwe wegen, een snelfietspad langs het spoor of de A18.

2. Verbeteren van bereikbaarheid en toegankelijkheid

Bewoners en bedrijven geven aan dat de bereikbaarheid en toegankelijkheid een belangrijk punt is. Er is nadrukkelijk de wens om de bereikbaarheid van bedrijventerrein A18 voor de werknemers (fiets – en ov-verbindingen) te verbeteren. En daarnaast is verbetering wenselijk in de wandel- en fietsroutes in het gebied. Deze dienen in combinatie met de groenblauwe hoofdstructuur beter op elkaar aangesloten te worden, zodat makkelijke diverse ommetjes gemaakt kunnen worden. Ook beter onderhoud en bewegwijzering van (recreatieve) routes en het behoud van voldoende overgangsplaats bij het spoor zijn van belang.

BOUWSTEEN 5: EEN WATER- EN KLIMAATROBUUSTE INRICHTING.

Water speelt een bijzondere rol in de Wehlse Broeklanden met de Wehlse Beek en de Oude IJssel als belangrijke dragers van het gebied. Naast de zorg dat de waterkwaliteit goed is in het gebied voor landbouw, natuur en recreatie is het ook van belang hoe we wateroverlast voorkomen en verdroging verminderen. Misschien lijkt het nu nog niet een acuut probleem, het klimaat verandert en krijgen we vaker te maken krijgen met extreme neerslag en langdurige perioden van droogte. Dat kan ook gevolgen voor de Wehlse Broeklanden hebben. Bij extreme neerslag kan wateroverlast vanuit de woonwijken ontstaan en in droge tijden zullen, zeker op de hoger gelegen zandgronden, problemen met droogte ontstaan. Waterschap Rijn en IJssel hanteert voor het buitengebied voor de trits vasthouden - bergen - afvoeren. Dat wil zeggen dat de strategie erop gericht is in eerste instantie het (gebiedseigen) water zo lang mogelijk – daar waar het valt – vast te houden (infiltratie in de bodem). Indien dit niet mogelijk is het van belang om water lokaal te bergen in vijvers en watergangen en pas in de laatste instantie – wanneer noch vasthouden, noch bergen afdoende is – kan overwogen worden het water zo traag mogelijk af te voeren. Naast de wateropgave ‘an sich’ is water ook een drager voor de kwaliteit van de leefomgeving, zoals natuur en recreatie.

Voor water- en klimaat robuuste inrichting van de Wehlse Broeklanden is belangrijk dat

- Bij alle ruimtelijke ontwikkelingen al in een vroeg stadium water en klimaat als onderdeel van het ontwikkel- en ontwerpproces meegenomen wordt en niet pas aan het eind enkel de effecten op water getoetst worden.
- Verbindt de water- en klimaatopgave met de andere opgaven in het gebied, koppel het aan de groenblauwe hoofdstructuur, waterbeleving en recreatief medegebruik en natuurinclusieve en kringlooplandbouw.

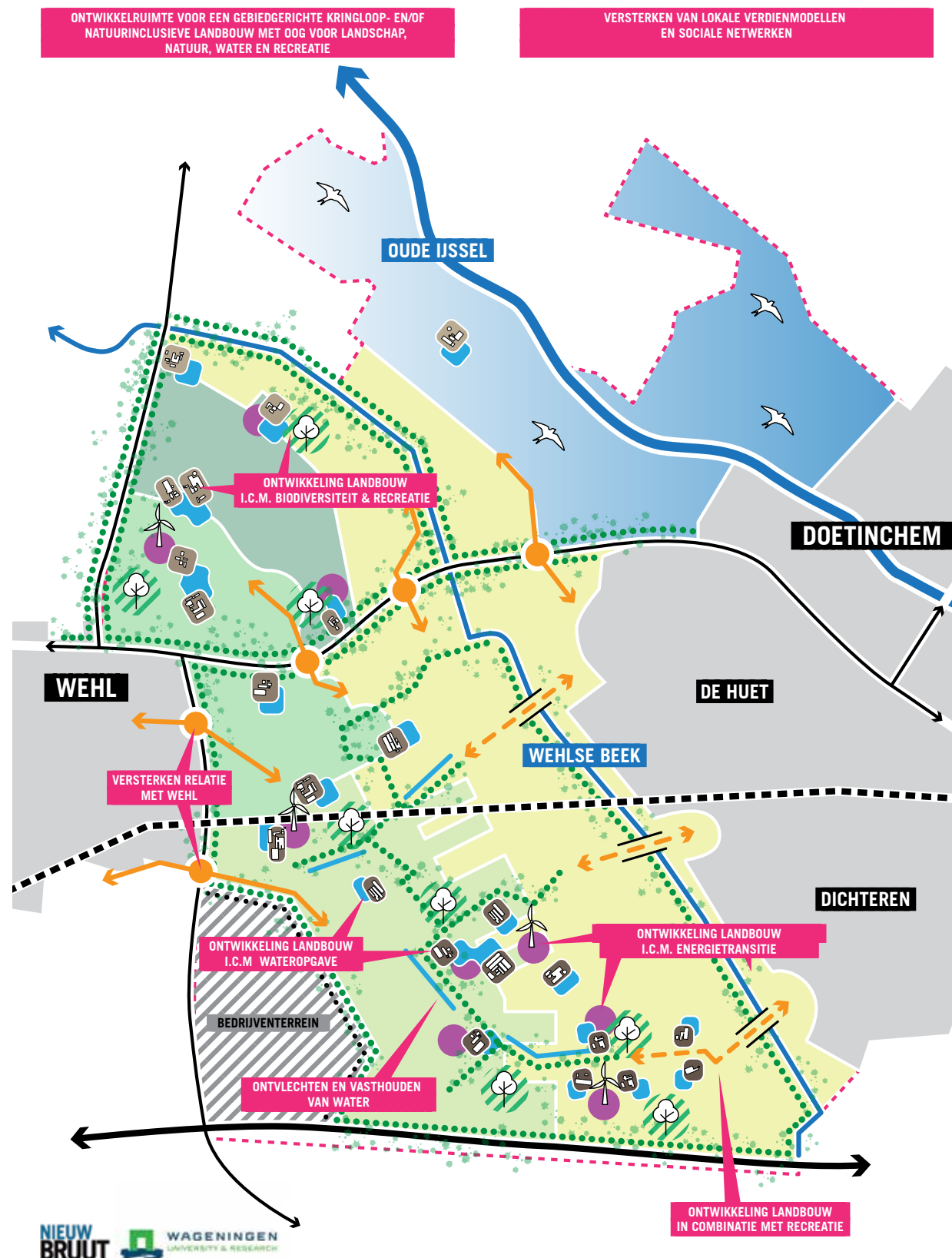
BOUWSTEEN 6: GEBIEDSPLATFOM WEHLSE BROEKLANDEN

De opgaven voor de toekomst voor de Wehlse Broeklanden zijn groot en complex; ze overstijgen de Wehlse Broeklanden en overschrijden de verschillende sectoren. Een integrale aanpak en in samenspel met het gebied zijn voor de omgevingsvisie van cruciaal belang. Belangrijk is dat deze twee aspecten in de toekomst goed ondersteund en gefaciliteerd worden. In welke mate, zal ook afhangen van de uitkomsten in andere deelgebieden. Mogelijk zijn er parallellen te trekken.

Gemeente Doetinchem heeft het proces in de Wehlse Broeklanden eerder ondersteund met de commissie (en werkgroep) Wehlse Broeklanden, waarin verschillende gebiedspartners vertegenwoordigd waren die B&W van Doetinchem adviseerden. Dit wordt momenteel voortgezet in een 'light vorm' onder de naam Samen Sterk. Voor de verdere ontwikkeling van de Wehlse Broeklanden is het aan te bevelen om dit reeds bestaande netwerk te benutten en door te ontwikkelen tot een gebiedsplatform Wehlse Broeklanden. Dit platform kan de dialoog tussen de gebiedspartners structureel vormgeven en op deze wijze een waardevolle bijdrage leveren aan de beoogde activiteiten die direct of indirect van invloed zijn op de vitaliteit van de Wehlse Broeklanden. Dit kan door gevraagd en ongevraagd advies uit te brengen t.a.v. gemeentelijke beleidsvorming of –uitvoering.

Uit het gebied komt het advies om een stap verder te gaan. Men kan zich voorstellen dat dit platform, in co-creatie met de gemeente, zelf zoekt naar oplossingen. Een platform dat initiatieven van bewoners en bedrijven vanuit het gebied initieert of ondersteunt, zoals een energietoewerking, een kavelruilcommissie of het reeds bestaande initiatief Buur maakt Natuur. Een platform dat de samenwerking opzoekt met andere platforms, zoals Dorpsraad Wehl, Wijkverenigingen in Dichteren en De Huet en ondernemersverenigingen in Wehl en Bedrijvenpark A18. Ten eerste kan de gemeente in het platform het algemeen belang behartigen, ten tweede kan de gemeente met haar middelen en capaciteit het platform professioneel (laten) faciliteren en ondersteunen en ten derde kan de gemeente de verschillen in de dagelijkse praktijk van leef- en systeemwereld (praktijk vs. beleid) overbruggen. De gemeente heeft daar bijvoorbeeld al wijkregisseurs voor. Zij kunnen binnen de gemeente afdelingen en budgetten verbinden, en daarnaast de steun en het vertrouwen hebben van maatschappelijke partijen en inwoners.

LANDBOUWINNOVATIE AANJAGER VOOR ONTWIKKELINGEN

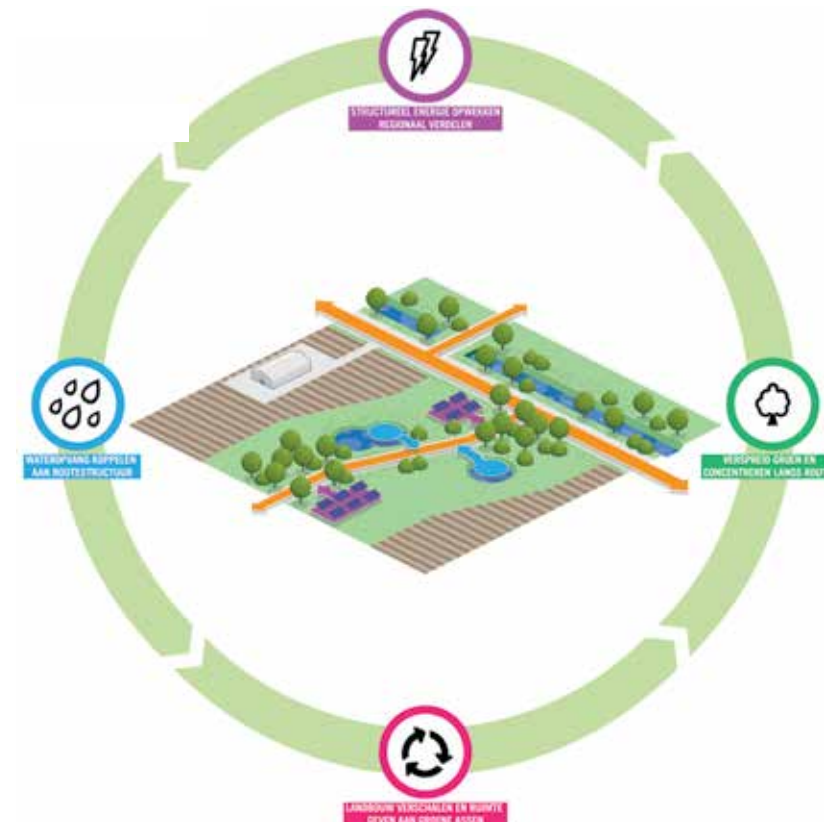

LANDBOUWINNOVATIE AANJAGER VOOR ONTWIKKELINGEN (ELEMENTNIVO).

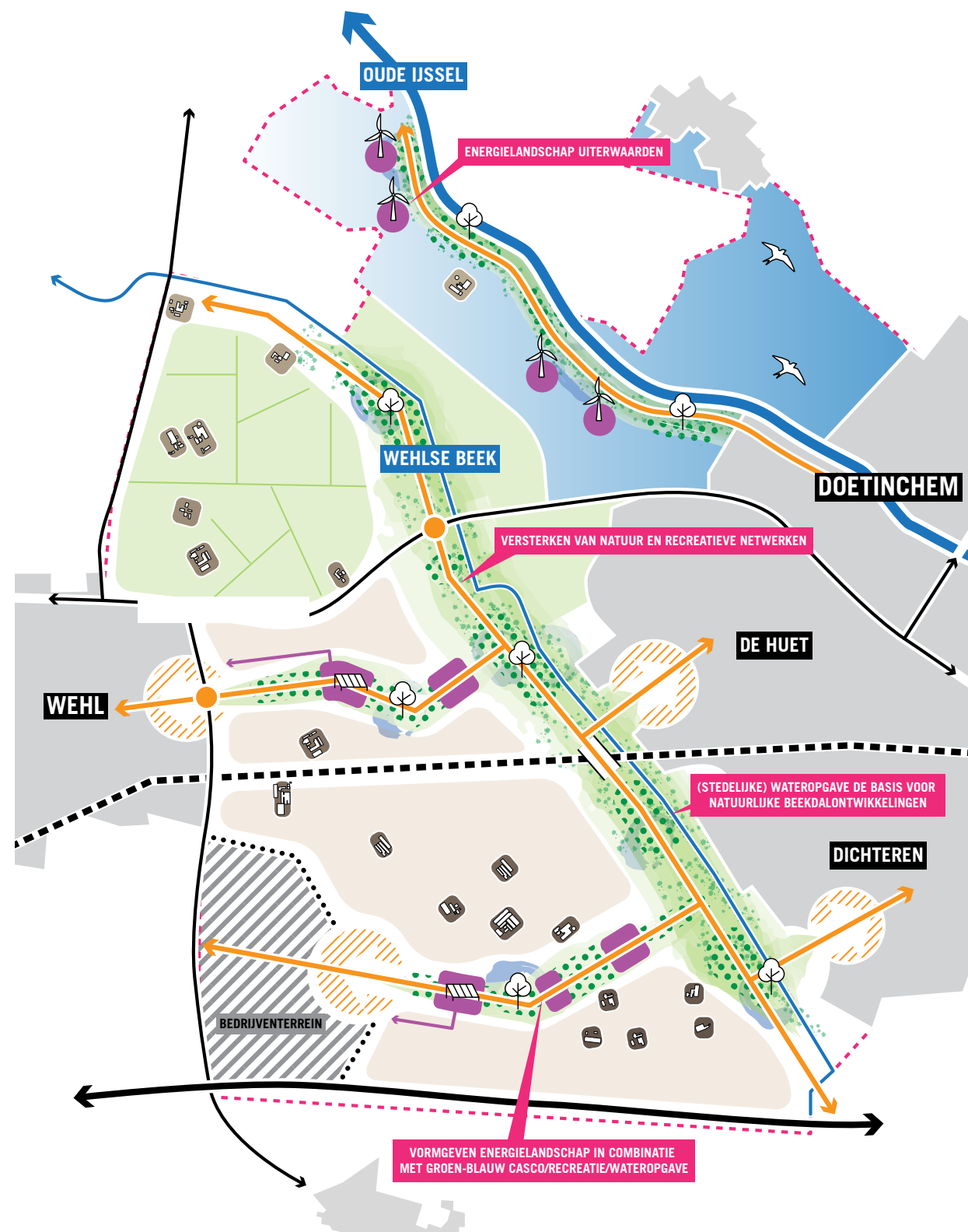
Om de visie tot uitvoer te brengen is de landbouwinnovatie een belangrijk aanjager en/of motor voor het gebied. Per bedrijf liggen er meerdere uitdagingen en kansen om de gezamenlijke gewenste kwaliteiten te implementeren. De boerderijen liggen verspreid en in verschillende gebieden met elk hun eigen karakteristiek en landschappelijke kwaliteit. Ieder agrarisch bedrijf staat voor de uitdaging om te ontwikkelen tot een gebiedsgerichte kringloop en/of natuur inclusieve landbouwbedrijf. Door ontwikkelruimte te combineren met de ontwikkeling van de biodiversiteit, natuurontwikkeling, recreatie, energietransitie en de wateropgave kan de landbouwinnovatie de motor zijn voor de ontwikkeling van het gebied.

- Ontwikkelingsruimte voor duurzame landbouwontwikkelingen kunnen een positieve ontwikkeling betekenen voor de voorgestelde bouwstenen (energie, water, biodiversiteit en recreatie).
- Losse initiatieven van de agrariërs leveren de bouwstenen voor de ontwikkeling van het gebied. Ontwikkelingen dragen bij aan de ambitie van de Wehlse Broeklanden en aan de ruimtelijke kwaliteit van het (deel)gebied.
- Mee koppelkansen zijn: vergroten van de biodiversiteit, vergroten en verstevigen van het natuurnetwerk, versterken en verbeteren recreatieve routes, verstevigen van de wateropgave en het integreren van de energieopgave in de lokale netwerken en verdienmodellen.

PLEKSGEWIJZE AANPAK

ENERGIELANDSCHAP AANJAGER VOOR ONTWIKKELINGEN

ENERGIELANDSCHAP AANJAGER VOOR ONTWIKKELINGEN (STRUCTUURNIVO).

De energietransitie zal een grote ruimteclaim leggen op de ruimte in en rondom Doetinchem. Meerdere losse initiatieven zijn reeds gestart en vormen een bedreiging voor de ruimtelijke kwaliteit en de sociale cohesie in de Wehlse Broeklanden. Naast het hanteren van de zonnelader is het streven om de transitie in te zetten voor een ruimtelijke en functionele verbetering. Door de energieopgave in te zetten in een structurele verbetering van het groenblauwe hoofdstructuur ontstaat er een degelijk fundament voor de ontwikkeling van het recreatief en natuurnetwerk. Tevens kan de wateropgave hierop mee koppelen. Denk aan het ontvlechten van het bekennetwerk t.b.v. water vasthouden, bergen en afvoeren maar ook aan de stedelijke wateropgave (De Huët en Dichterén) in en rondom de Wehlse Beek.

- Inzetten structurele ontwikkeling energietransitie voor het meekoppelen van de wateropgave, ontwikkeling natuurnetwerk, complementeren recreatie- en LV-verkeersnetwerk.
- Aanpak verbindingen en/of poorten met dorp en wijken.
- Het integreren van de energieopgave in de lokale netwerken en verdienmodellen.

STRUCTURELE AANPAK

LANDWIRTSCHAFTLICHE
GEWERKSCHAFT

Kernenerzeugnisse
aus der Region
und aus dem Ausland

Produkte aus
der Region
und aus dem Ausland

Dele's
glutenfrei

PUT'S
BOLOGNA
SAUCE

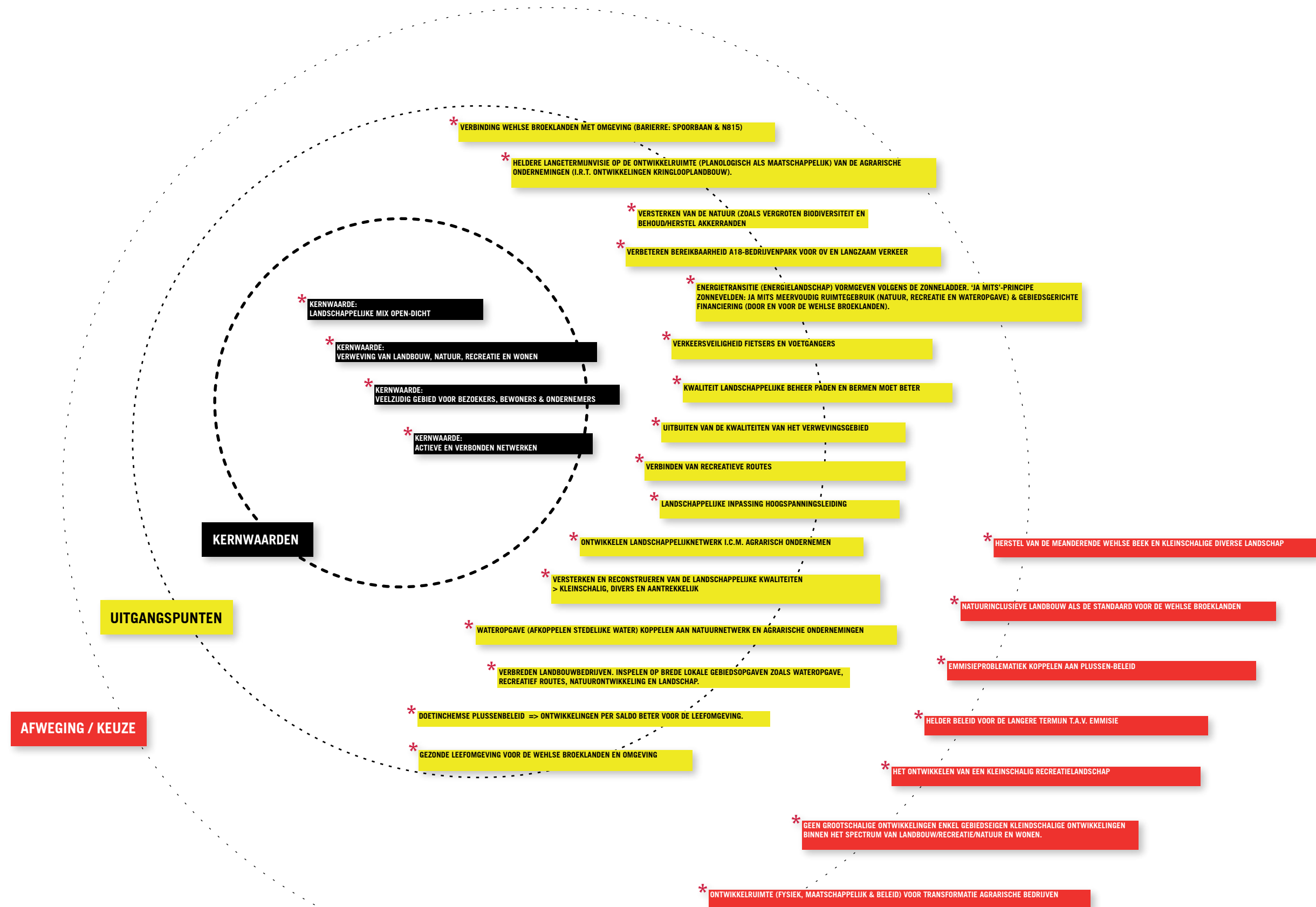
Chive leaf
€1.99/kg

BIJLAGEN

FIETSSAFARI 26 OKTOBER 2019

OPBRENGST FOCUSGROEPEN (12 SEPTEMBER TOT 7 OKTOBER 2019)

OPBRENGST FOCUSGROEPEN

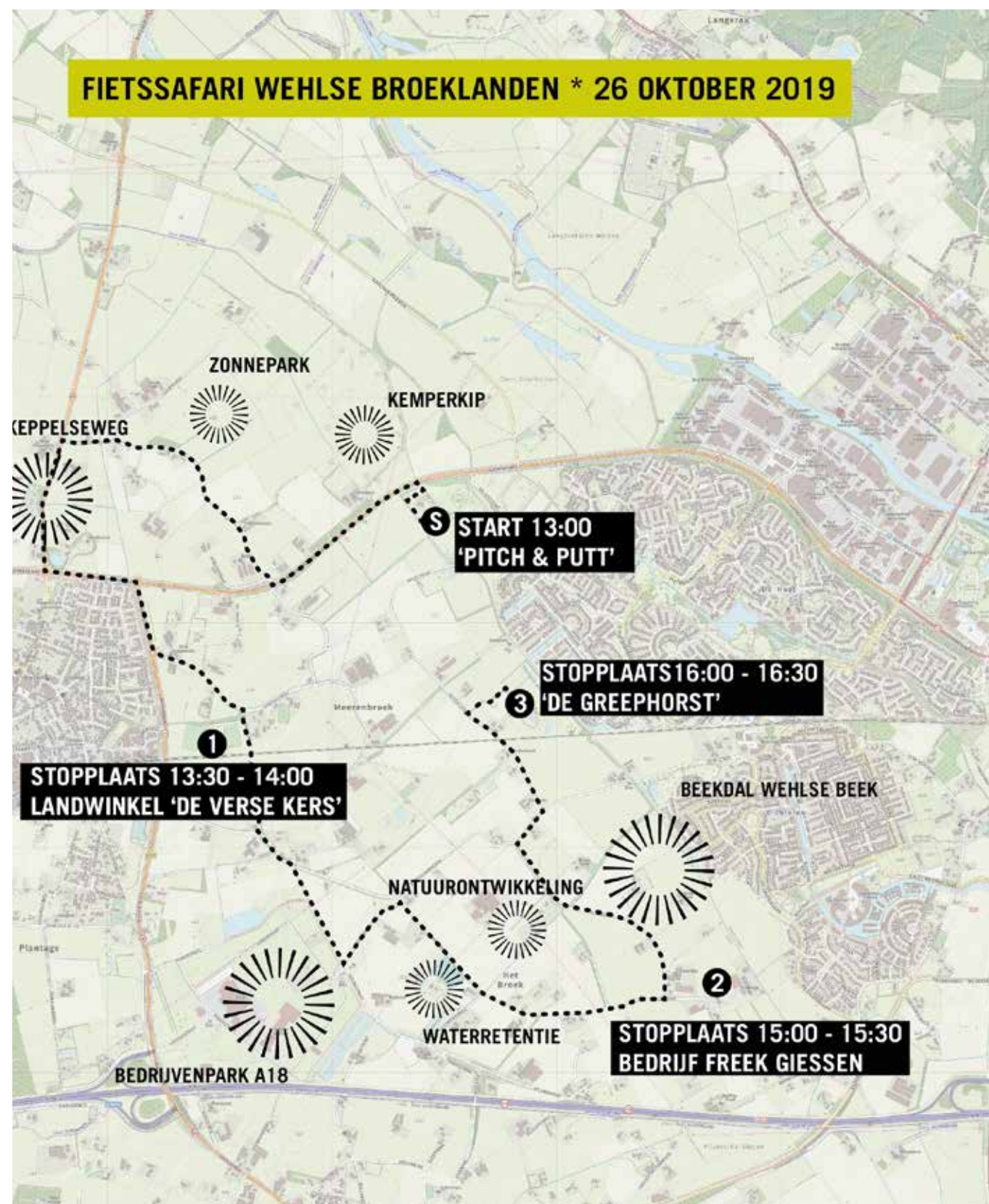
KERNWAARDEN WEHLSE BROEKLANDEN:

- Voor bewoners: rust, ruimte en groen in de nabijheid van een stedelijke omgeving
- Voor bezoekers: een aantrekkelijk en groen stedelijk uitloopgebied met recreatieve voorzieningen.
- Voor ondernemers: ruimte voor ontplooiing van activiteiten om een goed inkomen te verdienen
- Actieve verbonden netwerken:
  - Sociaal: buurten, vriendengroepen
  - Economisch: verbinding met stad Doetinchem, dorpskern Wehl en Bedrijventerrein A18
  - Ecologisch: diverse natuurterreinen, met recreatieve routes
- Landschappelijk diversiteit: mix van open en dichte landschappen en biodiversiteit.

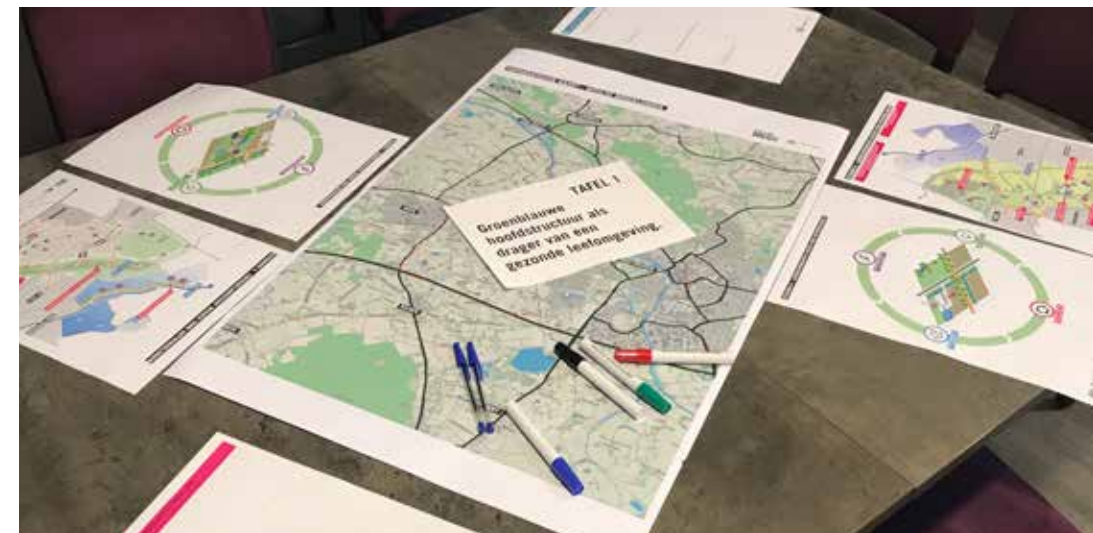
OPGAVEN IN DE WEHLSE BROEKLANDEN:

- Creëren van een gezonde leefomgeving:
  - Schoon water
  - Schone lucht
  - Gezond voedsel
  - Gezonde bodem
- Versterken van de landschappelijke kwaliteiten en biodiversiteit
  - Ontwikkelen van een aantrekkelijk cultuurlandschap
  - Verbinden en toegankelijk maken van de diverse kleine natuurterreinen
  - Verbeteren beheer en onderhoud natuur en landschapselementen
  - Verbeteren van wandel- en fietsroutes voor de bezoekers vanuit de kernen
- Verbeteren van de ontsluiting van het gebied en de verkeersveiligheid
  - Verbinden van bedrijvenpark A18 voor ov en langzaam vervoer
  - Verkeersveiligheid voor fietsers en voetgangers
  - Verbinding tussen gebieden aan weerskanten van het spoor behouden
- Ruimte voor klimaatadaptieve maatregelen
  - Waterberging, als overloop van stedelijk gebied
  - Water vasthouden in het gebied (voor droge tijden)
- Ruimte voor verduurzaming van de landbouw
  - Innovatief gericht op een natuurinclusieve en circulaire landbouw
  - Minder geur- en fijnstofemissies
  - Omgevingsgericht ondernemen: verbreding in activiteiten
- Ruimte voor opwekking duurzame energie
  - Meervoudig ruimtegebruik.
  - Toepassing zonneladder (daken eerst)
  - Met draagvlak en voordeel voor bewoners en bedrijven in WB

FIETSSAFARI (26 OKTOBER 2019)

GESPREKSTAFELS (03 MAART 2020)

COLOFON

KERNGROEP:

Hélène Tijssen (Samen Sterk)
Anja van den Berg (Samen Sterk)
Annemiek Scholten (Samen Sterk)
Norbert Berns (Gemeente Doetinchem)
Pascal Verheij (Gemeente Doetinchem)
Erik Raben (Gemeente Doetinchem)
Karin Wopereis (Gemeente Doetinchem)
Gerbert Navis (Gemeente Doetinchem)
Klaartje Legtenberg (Gemeente Doetinchem)
Edo Gies (WUR)
Marc Holvoet (Nieuwbruut)

IN OPDRACHT VAN:

Gemeente Doetinchem

PROCESBEGELEIDING:

Edo Gies Wageningen * University & Research
Marc Holvoet * Nieuwbruut

1 april 2020

**NIEUW
BRUUT**

WAGENINGEN
UNIVERSITY & RESEARCH